

Připomenutí textu Symbol a skutečnost

Jindřich Bálek – Ladislav Hejdánek

This text discusses the following document:

[Symbol a skutečnost](#)

jedná se o text pojednávající o tomto dokumentu:

[Symbol a skutečnost](#)

◆ příspěvek | rozhovor, česky, vznik: 21. 1. 2013 ◆ poznámka: příspěvek v rámci odpoledního kulturně zpravodajského pořadu Mozaika na stanici Český rozhlas 3, Vltava

◆ post | interview, Czech, origin: 21. 1. 2013

Připomenutí textu *Symbol a skutečnost* [2013]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 flash – únor 2026]

--- (2013-01-21 Mozaika – *Symbol a skutečnost* [41.58–50.11]_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Pravidelnou součástí pondělní odpolední *Mozaiky* je filosofická rubrika. V ní teď připomeneme známé, ale zároveň velmi nesnadné téma a spolu s ním jeden text, který se pokouší právě tohle téma filosofickým způsobem reflektovat. 16. ledna 1969 se upálil Jan Palach, 19. ledna zemřel. Studenti Filosofické fakulty Univerzity Karlovy každoročně připomínají tuto událost a ve výročním roce 2009 z iniciativy studentů vznikla rozsáhlá kniha o Janu Palachovi. Letos, jak znáte třeba z dnešní ranní *Mozaiky*, bude mít premiéru nový film *Hořící keř*. Ohlasů a vzpomínkových akcí je dostatek a v tomto roce, kdy se nepřipomíná výročí, se můžeme pokusit o filosofičtější připomenutí s Jindřichem Bálkem. Dobré odpoledne.

Jiný hlas: Dobré odpoledne. Já bych rád připomněl text Ladislava Hejdánka *Symbol a skutečnost*, který vznikl až dvacet jedna let po Palachově činu a který stojí stranou nějakého hlavního vzpomínkového proudu. Péči studentů Filosofické fakulty je ale také na internetu a v jedné z těch publikací. Text je to v mnoha ohledech pozoruhodný. Je z něj patrné, jak nesnadno se filosofovi taková věc uchopuje, a je z něj patrná i zasaženost a rozechvění. Hejdánek přímo říká: „Musím se přiznat, že pro mne je Palachův čin už po třikrát sedm let čímsi aktuálně oslovujícím, snad lépe čímsi doživa se zařezávajícím, před čím znovu vždycky... před čím vždy znovu umlkám.“ Ale dodává: „Filosof nemůže dost dobře stále mlčet, láska k pravdě ho zavazuje k činnosti ve službách pravdy.“ Hejdánek tam posléze mluví docela tvrdě o marnosti Palachovy oběti a o tom, že také na filosofa někdy dopadá pocit marnosti ze svého snažení. Hned ale dodává: „Na jedné straně filosof rozumí marnosti provázející každý lidský pokus o službu tomu pravému a o obranu před upadáním života do lži, nenávisti a nelidskosti, a na druhé straně se cítí být volán ještě nehotovým studentem k tomu, aby nic nevzdával.“

Jiný hlas: Texty Ladislava Hejdánka bývají velmi koncentrované. Myslím, že se nemůžeme pokoušet o to, abychom je nějak shrnuli do pětiminutové nebo vůbec časově limitované promluvy. Ale asi bychom se mohli pokusit popsat, jak je ta Hejdánkova úvaha o Palachovi a jeho odkazu koncipována.

Jiný hlas: Já myslím, že z toho textu je snad víc než jinde patrná úporná snaha o přesné porozumění té události. Ten text myšlenkově postupuje opravdu krok za krokem a je to tedy všechno jiné než slavnostní řeč nebo formulování nějakého myšlenkového programu. Hejdánek se například velmi důkladně věnuje běžnému žurnalistickému srovnání Jana Palacha a Jana Husa a ukazuje, že mezi těmito dvěma osobnostmi a jejich odkazem je obrovský rozdíl. Hejdánek říká přímo, že Palach sám na Husa dokonce sice poukázal, když s ním dost hloupě vedli rozhovor krátce před jeho skonem, rozdíl tu však bije do očí. Hus riskoval svůj život pro pravdu, kterou poznával a kterou formuloval a šířil už mnoho let. To u Palacha nenajdeme. Je to mladý student, který ještě nic nevykonával. Palachova smrt není stvrzením žádné nové pravdy, žádného nového přesvědčení. Svým způsobem jen potvrzuje to, co cítí a vědí snad všichni nebo alespoň velká většina. A teď klade Hejdánek pekelně těžkou otázku: Jaký má smysl nasadit život pro něco, co všichni i tak vědí, jen z toho pro sebe nevyvozují tak ničující důsledky? A sám pak předesílá, že odpovědět na tuto otázku vůbec není snadné, pokud člověk nemá sklouznout do běžných frází.

Jiný hlas: Takže to je velmi naléhavě položená otázka a velmi pracné hledání, jak na ni pokud možno přesně, pravdivě odpovědět.

Jiný hlas: Ano. Hejdánek pak opět velmi pečlivě dokazuje, že Palachovu činu musíme rozumět nějak z něho samého, tedy ne z nějakého konkrétního programu, z toho, co sám říkal a tak dále. Samozřejmě pak připomene dějinnou situaci, tedy vzednutí společnosti v okamžiku okupace a pak to postupně upadání do strachu a lži a tu beznaděj, kterou to v citlivějších lidech vyvolávalo. To samozřejmě ano. Pak ale dosáh toho činu zobeční tak, aby mohl platit bez ohledu na všechny tyto reálie. Hejdánek vychází z toho, že každá událost, každý čin se nějakým způsobem děje dál ještě dlouho poté, co byl vykonán, což souvisí i s jeho pojetím dějin celkově. To platí o každé dějinné události. A k tomu Palachovi dodává: „Konečně přicházíme k tomu, že Palachovu činu musíme rozumět jako pouhému poukazu k výzvě, která chtěla

oslovit všechny. V jeho činu jsme konfrontováni s výzvou, jejímž autorem není Palach sám, Palach byl pouze jejím tlumočnickem.“

Jiný hlas: Tady už se dostáváme do výsostně filosofických poloh toho textu. Je to jakýsi výklad výzvy jako principu, možná bychom mohli říci. Má ten text něco jako pointu?

Jiný hlas: Svým způsobem ano, ale podtrhl bych, že je důležité si ten text, který není tak rozsáhlý – je samozřejmě příliš rozsáhlý pro naši rubriku, ale není rozsáhlý čtenářsky – tak je důležité si ho přečíst se všemi těmito myšlenkovými kroky. Pojem dějinné výzvy, který přijde v závěru, je skutečně klíčový.

Hejdánek chápe výzvu jako něco, čemu se v každé situaci musíme učit porozumět. Klíčové je ale to, že dějinná výzva v tom Hejdánkově pojetí nevyplyne z toku dějin, ale je vždy nová a je vždycky potřeba se učit na ni vždy nově odpovídat. A říká v tom textu přímo: „Palachovu oběť...”

Jiný hlas: činíme marnou dodnes, pokud se dost energeticky a také dost uvědoměle nepokusíme pochopit onu výzvu, nebo ony nově přicházející dějinné výzvy. Ale teď znovu, jakou výzvu, se ptá, a Hejdánek odpovídá: Palach nás staví před všeobecnou výzvu, abychom v každé situaci usilovně naslouchali aktuální výzvě, jež nás v této situaci oslovuje, aniž by z té situace vyplývala. Nepotřebujeme další živoucí pochodně, je nám však svrchovaně zapotřebí, aby tato jediná nikdy neuhaslá.

Tolik tedy připomenutí filosofické interpretace textu Ladislava Hejdánka *Symbol a skutečnost*.

Připomeňme ještě jednou, že jsme si vědomi, že text jsme tu nemohli nahradit, ale mohli jsme na něj jenom upozornit. Se slovem symbol se jinak operuje až v samém závěru. O každém symbolu platí to, co starý řecký myslitel prohlásil o delfském božstvu: nic nepraví, ani nic neskrývá, dává nám však pokyny. Pokynům je zapotřebí rozumět, a to není vždycky snadné. Ale mnohem nesnadnější, ovšem také důležitější, je správně pochopený pokyn poslechnout a splnit. Před dvěma desetiletími tato společnost zmarnila konkrétní skutečnost sebezapálení a smrti jednoho mladého člověka tím, že neprokázala dost vůle k rezistenci a v naprosté většině se přizpůsobila. Dnes ani v budoucnosti bychom neměli už nikdy dopustit, abychom šli životem zapomínající na svou odpovědnost před tím, co být má, před tím pravým, před pravdou, spravedlností a právem.

Tohle napsal před lety filosof Ladislav Hejdánek a v dnešní rubrice připomněl Jindřich Bálek. Jindro, díky a naslyšenou.

Jiný hlas: Na slyšenou.